

Pædagogisk læreplan

Dagtilbud: Hans Broges Parkens Børnehave

Dato: *Klik for at angive en dato.*

Den styrkede pædagogiske læreplan

Indledning

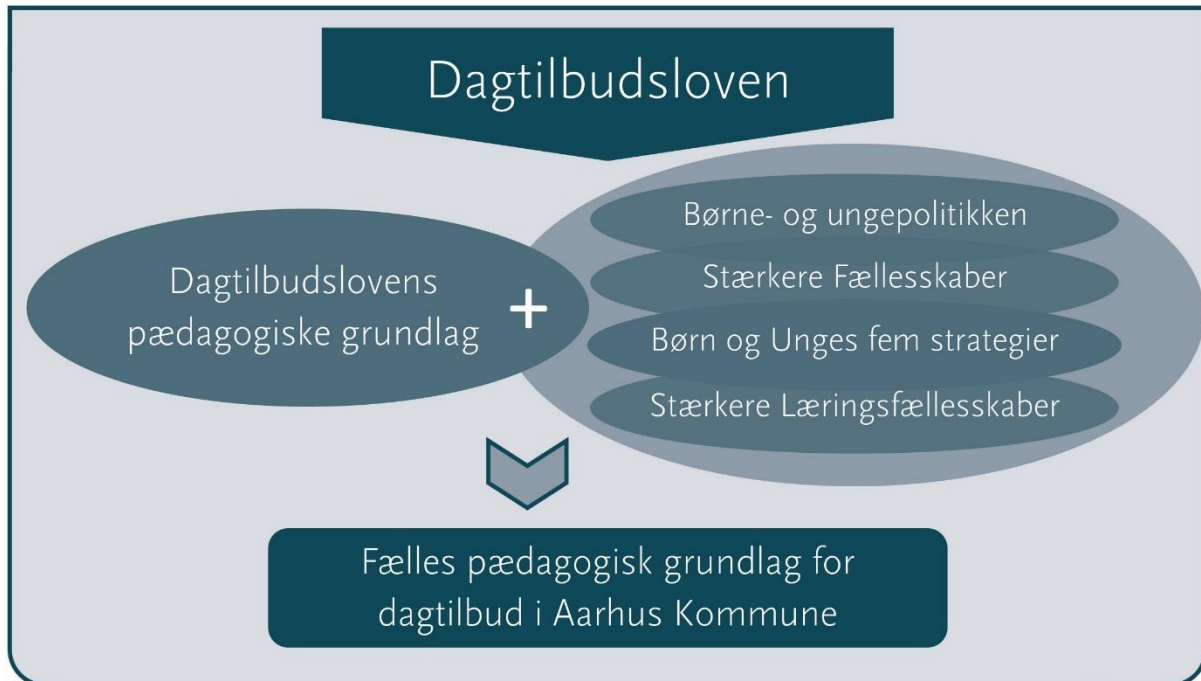
Alle dagtilbud i Danmark skal udarbejde en skriftlig pædagogisk læreplan med afsæt i bestemmelserne i dagtilbudsloven. Denne skabelon til den styrkede pædagogiske læreplan er udarbejdet i en arbejdsgruppe bestående af dagtilbudsledere, BUPL, FOA, De selvejende dagtilbud, områdechefer og forvaltningen.

Skabelonen er en hjælp til at indfri de krav, der i lovgivningen stilles til den skriftlige pædagogiske læreplan, og er det redskab, som dagtilbuddene i Aarhus Kommune skal bruge til at udarbejde den pædagogiske læreplan.

Det er afgørende, at den styrkede pædagogiske læreplan udarbejdes i og tilpasses en lokal kontekst, så den bliver rammen for al pædagogisk arbejde i dagtilbuddet og et pædagogisk redskab, der understøtter det pædagogiske personales og ledelsens arbejde med at skabe gode pædagogiske læringsmiljøer for børnene. Læreplanen skal samtidig være med til at understøtte sammenhængen i tilbuddene til børnene, de unge og deres familier i lokaldistrikterne.

Temaerne i skabelonen er beskrevet ud fra det fælles pædagogiske grundlag for dagtilbud i Aarhus Kommune. Det pædagogiske grundlag tager afsæt i dagtilbudslovens formuleringer og vores lokale børne- og ungepolitik, 0-18-årsperspektivet, strategier mv.

Oktober 2018

Ministeriets intention med den pædagogiske læreplan er, at:

"... dagtilbuddets pædagogiske læreplan med udgangspunkt i de centrale elementer fra det pædagogiske grundlag og med udgangspunkt i de pædagogiske mål og indholdsbeskrivelser af læreplanstemaerne skal fungere som et pædagogisk redskab, der via korte relevante pædagogiske overvejelser, refleksioner og eksempler skal skabe en klar fælles retning for det pædagogiske arbejde, der foregår i dagtilbuddet, herunder sikre at den intenderede pædagogik er til stede hele dagen og i alle aktiviteter, rutiner med børnene m.v."

Ministeriets samlede beskrivelse af rammer for den pædagogiske læreplan er beskrevet i: **"Den styrkede pædagogiske læreplan – rammer og indhold"**, der kan findes på: www.emu.dk/omraade/dagtilbud under overskriften "Den styrkede pædagogiske læreplan".

Udarbejdelse af den pædagogiske læreplan

Inden den pædagogiske læreplan udarbejdes, skal der lokalt i dagtilbuddet tilrettelægges en proces for, hvordan den udarbejdes, hvem der inddrages hvornår, hvordan der arbejdes med den og overvejelser

om, hvordan arbejdet med den evalueres. Til at understøtte den proces har Børn og Unge udarbejdet en procesvejledning, der kan bruges som ramme for arbejdet.

Selve skabelonen til udarbejdelsen af den styrkede pædagogiske læreplan er bygget op, så der for hvert tema er en rammesættende tekst fra det fælles pædagogiske grundlag for dagtilbud i Aarhus Kommune. Herefter følger et skrivefelt med en vejledning til, hvad der skal være fokus på og forslag til tre refleksionsspørgsmål, der kan bruges som afsæt for drøftelser, dagtilbuddets beskrivelse af temaet og systematisk refleksion og evaluering.

Indholdet er:

1. Børnesyn
2. Dannelse og børneperspektiv
3. Leg og børnefællesskaber
4. Det pædagogiske læringsmiljø hele dagen
5. Læring og de seks læreplanstemaer
6. Børnemiljø
7. Børn i udsatte positioner
8. Forældresamarbejde
9. Inddragelse af lokalsamfundet
10. Sammenhæng med børnehaveklassen
11. Ledelse
12. Pædagogisk personale
13. Dokumentations- og refleksionspraksis
14. Evaluering

1. Børnesyn

Det at være barn har en værdi i sig selv, og i børnelivet skal der være plads, tid og ro til at være barn. Udgangspunktet er, at alle børn trives og udvikler sig, når de har passende udfordringer, ser mening og oplever anerkendelse og social samhørighed i forpligtende, rummelige og givende fællesskaber.

Beskrivelse af, hvordan det grundlæggende børnesyn kommer til udtryk hos os.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan understøtter vi organisatorisk, at børnene i vores dagtilbud oplever nærhed, omsorg og anerkendende relationer?
- Hvordan understøtter vi, at alle børn oplever social samhørighed?

- Hvordan arbejder vi for, at vores børnesyn altid er afsat for vores praksis?
- ...

Vi arbejder værdsættende og anerkendende, idet vi med udgangspunkt i det enkelte barns forudsætninger, tager ansvaret for barnets udvikling og dets udvikling *ind i børnefællesskabet*.

Vi arbejder med en anerkendende tilgang og et positivt børne- og menneskesyn med udgangspunkt i, at alle børnene føler sig værdsat og er en del af fællesskabet. Med nærvær og omsorg forsøger vi at hjælpe hvert enkelt barn ind i et forpligtigende fællesskab.

Alle børn skal opleve sig som en del af et fællesskab.

Anerkendelse, tryghed og følelsen af samhørighed er vigtige forudsætninger for barnets trivsel og udvikling.

Den voksne har ansvaret for relationen. Det skal der aldrig herske tvivl om. Derfor har den voksne også ansvaret for at afprøve nye tilgange eller søge sparring, hvis relationen ikke lykkes.

Mange tiltag for at skabe de bedste forudsætninger for en anerkendende og nærværende relation mellem voksne og børn.

Jeg kan nævne:

- Modtagevoksen/modtagebarn.
- Alle børn og forældre mødes med et godmorgen og en åben tilgang.
- Teoretisk og praktisk tilgang til den anerkendende relation. Her bruges bl.a. teori, dataindsamling af praksiseksempler, feedback de voksne imellem, den gode historie.
- Data, relations skema

Vi vægter højt at børnene får tilknytning og relationer til andre børn. Det understøttes af opdelinger i mindre grupper, efter alder eller interesser eller andet. Desuden er en mindre gruppe ude af huset/inde i huset med en voksen hver formiddag. Her er fokus også fællesskab og inddragelse.

Der skal være plads og tid til at rollelegen kan udfolde sig. Nogle gange skal der hjælp og guidning til fra en voksen for at få skabt sociale relationer mellem nogle børn.

Der foregår en løbende evaluering og vurdering af børnenes fællesskaber og det enkelte barns deltagelse. Herunder også en vurdering og stillingtagen til den voksne rolle for at støtte barnet eller børnegruppen.

Vi vil i personalegruppen samarbejde om at give barnet og børnene de bedste betingelser for at det gode børneliv kan udfolde sig. Det ligger os faktisk meget på sinde og har gjort det igennem adskillige år.

Vi gør brug af børnemiljøvurderinger og relationskemaer som en del af arbejdet.

SLF og den viden vi bygger på der, indgår også i den vedvarende proces.

2. Dannelse og børneperspektiv

Børn skal føle sig set og forstået og opleve at have en demokratisk stemme. Børn skal være aktive medskabere af deres egen læring og udvikling inden for rammer, som de voksne har ansvaret for. Der skal

lyttes til børnenes oplevelse af, hvordan det er at være i dagtilbud. Hvordan er deres oplevelse af, om de mestrer, kan finde mening og hører til? Børns oplevelse af indflydelse er en tidlig del af deres dansesproces og af udviklingen af demokratisk forståelse.

Beskrivelse af, hvordan vi sikrer børnenes ret til medbestemmelse og understøtter deres tiltagende mestring af eget liv.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvad forstår vi ved børnenes eget perspektiv og deres ret til medbestemmelse?
- Hvordan arbejder vi konkret med at få børnenes stemme frem?
- Hvordan får vi konkret anvendt børnenes perspektiver i vores pædagogiske læringsmiljøer?
- ...

Børnene skal have mulighed for at ytre deres meninger og synspunkter og anerkendes derfor. Måske bliver det ikke helt som de måtte ønske, men de voksne skal anerkende og spejle barnets/børnenes meninger.

Børnene skal anerkendes for det de kan og mestrer, samtidig med at de i andre sammenhænge opfordres til at øve sig. Her er den voksnes rolle at se, guide og spejle barnet i deres forsøg på at mestre udfordringer.

Der opstår mange spontane aktiviteter og ture ud fra børnenes ytringer og forslag.

Hatteteater er en yndet aktivitet. Her får børnene mulighed for at sætte deres eget præg på en historie. De øver sig i at være i fokus, men også at give plads til andre og være tilskuer.

Børnene får opgaver eller ansvar som de kan mestre, f.eks. rydde op, sætte deres ting på plads eller hente mad i køkkenet.

Hvert år gennemfører vi en børnemiljøundersøgelse. Her spørges børnene om alt fra om de har venner, om de voksne er gode til at trøste, til hvordan de synes der ser ud i børnehaven.

Denne data danner grundlag for tiltag af aktiviteter og refleksioner om de aktuelle læringsmiljøer understøtter børnenes ønsker og behov.

Vi har f.eks. indrettet en frisørsalon. Vi kunne se at børnene ofte spurgte om de måtte lege frisør på badeværelset. Ud fra de observationer blev der lavet et frisørrullebord som er tilgængeligt for børnene.

Observationer af børnenes leg og samtaler med børnene danner også grundlag for at tilrettelægge aktiviteter. Nærvær og god tid fra den voksne er ofte grundlæggende for at opfange barnets stemme.

3. Leg og børnefællesskaber

Fællesskaber udgøres af dem vi er, og det vi laver sammen. Alle børn i dagtilbud skal være en værdsat del af et fællesskab, og fællesskaberne skal have noget at byde på for alle børn.

Børns leg er grundlæggende for deres sociale og personlige læring og udvikling, og legen har en værdi i sig selv. Leg betyder både børns spontane leg på deres helt egne præmisser, og den leg, der igangsættes, rammesættes og eventuelt understøttes af de voksne omkring børnene.

Leg, læring, udvikling og dannelse sker i børnefællesskaber, som de voksne sætter rammerne for. Dagtilbuddets hverdag skal skabe rum til at børn kan indgå i både kendte og nye relationer på tværs af alder, køn og kultur. Det er det pædagogiske personale og ledelsens opgave at skabe balancen mellem individ og fællesskab i dagtilbuddet.

Beskrivelse af den pædagogiske praksis, som understøtter udvikling af både børnefællesskaber og det sociale rum, hvor det enkelte barn lærer og udvikler sig. Beskrivelsen skal både omhandle børnegruppen på dagtilbudsniveau og de forskelle, der kan være afdelingerne imellem, samt børnegruppen i alderen 0-2 år og børnegruppen i alderen 3-6 år.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan kan vi arbejde med, at dagtilbuddets børnefællesskaber understøtter alle børns udvikling af gåpåmod og integritet, giver plads til legen og til i legen at afprøve forskellige roller og positioner?
- Hvad er vores opgave og ansvar, når vi etablerer børnefællesskaber, hvor børn kan lege og udvikle sig selv i samspil med andre?
- Hvordan sikrer vi, at alle børn på tværs af køn, kultur, og alder har lige muligheder, er en del af fællesskabet, og at de oplever, de har medbestemmelse?
- ...

Det udfolder sig på denne måde i vores børnehave:

De voksne har ansvaret for at der er plads og rum for, at legen kan udfolde sig på barnet/børnenes præmisser. Dvs. tid til at lege færdig, kunne lege uforstyrret i mindre grupper og mulighed for selv at kunne vælge legekammerater. Vi skal tilstræbe i vores opdeling af dagen at børnene kan opleve så meget flow som muligt i løbet af deres dag.

Den voksne understøtter i nogle tilfælde etableringen af legen eller hvis der uenigheder, kan den voksne hjælpe med at finde løsninger. Nogle gange skal et barn hjælpes ind i en leg med andre og ofte kan den voksne være deltager, sammen med barnet.

Den voksne kan give vejledninger og hjælpesætninger til barnet. Det kan være hvordan spørger jeg "må jeg være med i jeres leg" eller "hvad leger I" eller måske kan det være at hente en spand og en skovl, for det er det, de andre bruger i legen.

Vi ser tydeligt i vores observationer, at der er forskellige måder at være en del af legen på. Vi ser også på forskellige videoer af børnenes leg, at de mindre børn i mange tilfælde er i en slags "mesterlære" ved de større børn. Den voksne skal bruge den viden om leg og viden om det enkelte barn, i deres måde at støtte og guide/hjælpe i legen. En af vores grundteser i huset er, at det er vigtigt for det enkelte barn at være en del af et fællesskab. Så det er også udgangspunktet for det pædagogiske arbejde både på legepladsen og hen over resten af dagen.

Desuden skal der være mulighed for at barnet/børnene kan trække sig tilbage hvis der er behov for ro og fordybelse.

I vores bestræbelser på at skabe udviklende børnefællesskaber veksles der mellem forskellige opdelinger af børnene. Det kan være aktiviteter for aldersgruppen for at få øje på nye legerelationer. Det kan være lege og aktiviteter hvor modtagebarn og nyt barn laver noget sammen. Her udfoldes empati og omsorg fra de store og de mindre udvikler tryghed ved det nye fællesskab. Der kan også være andre pædagogiske argumenter for legefællesskaber.

Se også afsnittet "det fysiske og æstetiske børnemiljø".

4. Det pædagogiske læringsmiljø hele dagen

Det pædagogiske læringsmiljø er rammen for børns trivsel og læring og indeholder mange af de andre aspekter beskrevet i skabelonen.

Det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbud skal være til stede hele dagen fra modtagelsen om morgenen til de sene eftermiddagstimer. Det pædagogiske læringsmiljø skal blandt andet give barnet mulighed for at eksperimentere og bruge fantasien, lege forskellige og udviklende lege og bruge både emotionelle, sociale og kognitive kompetencer.

I arbejdet med børn i dagtilbud er fokus på at skabe pædagogiske læringsmiljøer, der ud fra et helheds-syn understøtter trivsel, læring, udvikling og dannelse for alle børn. Det kræver viden, der med afsæt i faglig refleksion med kollegaer og ledelse, skal bruges til at udvikle stærkere pædagogiske læringsmiljøer for børnene og stærkere læringsfællesskaber for de professionelle.

Beskrivelse af det pædagogiske læringsmiljø og den intenderede pædagogik, som skal være til stede hele dagen og i alle rutiner og aktiviteter, både de planlagte vokseninitierede aktiviteter og børnenes spontane leg og aktiviteter. Beskrivelsen skal både rumme miljøet i børnegruppen på dagtilbudsniveau og de forskelle, der kan være afdelingerne imellem, samt børnegruppen i alderen 0-2 år og børnegruppen i alderen 3-6 år.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvad kendetegner et pædagogisk læringsmiljø, hvor der er fokus på udvikling af børnenes kompetencer gennem hele dagen?
- Hvordan udvikler vi de daglige rutiner, så de bliver en del af det samlede pædagogiske læringsmiljø og understøtter læreplanstemaerne?
- Hvordan tager vi skridtet videre fra intenderet pædagogik til konkret udførelse i praksis?
- ...

Børn lærer hele tiden, hele dagen. Med den baggrundsviden, som faktisk har været en del af vores pædagogiske grundtanke i flere år, foregår der aktiviteter som involverer de voksne på alle tidspunkter af dagen.

Aktiviteter som f.eks. læsning, leg, sang og musik, kreative projekter og sanglege. På en frost dag eksperimenteres med at samle og undersøge isflager, der laves fuglekugler eller legen udfolder sig med hvin på kælkebakken. Trivsel, læring og udvikling går hånd i hånd hele dagen. Det foregår mellem børn-børn, voksne-børn.

At de daglige rutiner rummer masser af godt læringsmiljø, har vi for flere år siden sat fokus på. Det er en helt integreret del og det understøtter i høj grad læreplanstemaerne. Her kan nævnes det at tage overtøj på. Hvordan den voksne igennem guidning og anerkendelse oplever at barnet hen ad vejen mestrer opgaven. til glæde for begge. Eller modtagelse af børnene og de voksne om morgenen. Alle mødes med et godmorgen og et smil. Børnene oplever sig straks som en del af fællesskabet, barnet bliver set og anerkendt. Når de mødes på den måde, gør de det samme ved de andre.

Vores pædagogiske arbejde/læringsmiljø er rammesat omkring anerkendelse, tryghed, ansvar og respekt. Den voksne er ansvarlig for relationen til barnet, dvs. det er den voksne som skal ændre sin tilgang for at skabe den trygge, tætte relation til det enkelte barn. Vi skal anerkende barnet for de følelser de nu måtte have/udviser, og rette de pædagogiske tiltag derefter. Den tilgang er gældende hele dagen i alle situationer, både rutiner, leg og planlagte aktiviteter.

Læringsmiljøet skal være tryghedsskabende og tillidsfuldt og barnet skal udfordres efter nærmeste udviklingszone. På den måde understøtter vi barnets trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Eksempel herpå: klatretur op ad skrænten i skoven. Her øves udholdenhed og gåpåmod. Tør man klatre op af det stejle sted? Nogle af børnene synes det er for svært og vil gerne give op – de kan også have en forventning om at de voksne løser det for dem. Vi guider dem til at prøve et mindre stejlt sted, eller alternativt gå omvejen op ad stien. Vi oplever at nogle af børnene vælger at kæmpe sig op – også selv om det er svært. De får trænet udholdenhed- og ender med succes. De mestrer opgaven. Andre børn valgte at gå ad stien – har ikke lige modet til at prøve kræfter med skrænten. Fælles for alle var, at uanset hvilken vej man valgte – blev man heppet på af alle dem der var nået op. Vi er fælles om det her.

Vi arbejder i personalegruppen på at give feedback og reflekterer over de daglige situationer der opstår.

Arbejdet med Stærkere læringsfællesskaber har givet muligheder og ideer til at komme videre med de gode intentioner om at gøre hinanden bedre i personalegruppen. Feedback og reflekterende dialoger er nogle af redskaberne som vi bruger.

5. Læring og læreplanstemaer

Børn lærer ved at udforske deres omverden med krop og sanser, ved at blive mødt af spørgsmål og udfordringer og ved selv at undres og stille spørgsmål. Børn lærer også ved at eksperimentere, prøve sig frem, fejle, gøre opdagelser og finde innovative løsninger. Børn lærer gennem kommunikation, udveksling og sociale interaktioner med de andre børn og de voksne i dagtilbuddet. Motivation og passende udfordringer har betydning for at lære og udvikle sig – både som individ og som del af et fællesskab. Børn har brug for voksne, der sætter rammer, guider og vil noget med dem, men de har også brug for plads til at være sig selv og til at gøre deres egne erfaringer.

Det pædagogiske arbejde med læreplanstemaerne skal tage udgangspunkt i Børne- og Socialministeriets beskrivelser af temaerne. Det pædagogiske læringsmiljø skal tilrettelægges inden for Børne- og Socialministeriets to pædagogiske mål for hvert læreplanstema, hvor de pædagogiske mål beskriver sammenhængen mellem læringsmiljøet og børns læring.

Læreplanstemaerne er tilsammen udtryk for et bredt læringssyn, og det er afgørende, at de tænkes i en sammenhæng i dagtilbuddets arbejde. Opdelingen i temaer skal sikre fokus på forskellige centrale elementer i børns læring og udvikling i dagtilbud. Læs de ministerielt fastsatte indholdsbeskrivelser og mål for læreplanstemaerne i: "Den styrkede pædagogiske læreplan – rammer og indhold", der kan findes på: www.emu.dk/omraade/dagtilbud.

Læreplanstemaerne er:

1. Alsidig personlig udvikling.
2. Social udvikling.
3. Kommunikation og sprog.
4. Krop, sanser og bevægelse.
5. Natur, udeliv og science.
6. Kultur, æstetik og fællesskab.

Beskrivelse af, hvordan der i dagtilbuddet og afdelingerne arbejdes med alle læreplanstemaerne i en sammenhæng, for at understøtte et helhedsorienteret perspektiv på børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan organiserer vi arbejdet med læreplanstemaerne, så de fremstår i en sammenhæng?
- Hvordan sikrer vi, at samtlige læreplanstemaer er tilstede i vores læringsmiljøer, så de naturligt indgår i såvel børneinitierede som voksenorganiserede sammenhænge

- Hvordan finder vi viden om og inspiration til læreplanstemaerne, og hvordan følger vi børnenes udbytte af vores arbejde med læreplanstemaerne?
- ...

Hvordan ser vi læreplanstemaerne i en sammenhæng, eksempler på det:

Det har altid været en naturlig del af vores pædagogiske tilgang at vi kommer rundt om flere forskellige læreplanstemaer i de læringsmiljøer vi har tilstede.

Tilgangen er at man ikke kan arbejde isoleret med et læreplanstema.

F.eks. en tur til Sølyst med de store børn. Her fik børnene en oplevelse af hvordan dyrene bidrager til at grøntsagerne kan vokse i haven, altså bæredygtighed (natur, udeliv og science), de lavede yoga ude i naturen (krop, sanser og bevægelse), en af børnene fik sig nye erfaringer med hvordan han kan være i nye omgivelser med noget kendt, han havde lavet yoga før i børnehaven (alsidig personlig udvikling), det fællesskab mellem de store som sådan en fællestur, bidrager til at skabe og vedligeholde de gode relationer mellem børnene (social udvikling).

Et andet eks. er sang og musik hver dag. Her arbejdes med lyde, højt, lavt, rytme (kommunikation og sprog), guitaren kommer frem på legepladsen, hvorefter et af de nye børn siger "se - hun synger - udenfor!" barnet gør sig nogle kulturelle erfaringer (kultur, æstetik og fællesskab), sangen bidrager i høj grad til at de enkelte børn udvikler følelsen af at tilhøre et fællesskab (social udvikling).

Naturugen i Hørhaven. Børnene er opdelt i grupper efter alder med faste voksne. Dvs. overskuelighed og samhörighed i organiseringen (alsidig personlig udvikling). Lege hvor der er tid til at "være" og lege med hinanden (social udvikling). Lære nye lege som kræver udholdenhed, social forståelse og at turde udfordre sig selv, f.eks. "alle mine kyllinger", "to mand frem for en enke, løb", "fangelege" (krop, sanser og bevægelse) (social udvikling) (kommunikation og sprog). Indsamling til "insekthuse". Her blev arbejdet med samarbejde, kendskab til naturen og det foregik igennem leg (natur, udeliv og science), (social udvikling) (kultur, æstetik og fællesskab). En planlagt aktivitet blev ændret til at gå på stranden, smide sko, strømper og bukser og plaske i vand i stedet. (alsidig personlig udvikling), (krop, sanser og bevægelse) (natur, udeliv og science)

Legen er omdrejningspunktet for en stor del af barnets læring og udvikling. Legen er hos os et bærende element gennem hele dagen. Derfor er det også væsentligt at se arbejdet med læreplanstemaerne ind i legen. F.eks. 5 drenge graver i sandkassen og laver vandkanaler. Her er flere temaer på spil, de udfordrer sig på det sociale i samspillet, forhandling, de skal og vil gerne have det til at fungere. Derfor øver de sig på forskellig måde i at få ideer igennem og følge kammeraterne. De udveksler ideer til hvordan de skal få vandet til at løbe fra en del til en anden, science og sproget skal bruges til at gøre sig forståelig. Så skal opgaverne fordeles, igen forhandling. Måske kommer der en voksen med gode råd, opmuntring og anerkendelse.

Blot eksempler på hvordan hele dagen er fyldt med aktiviteter og leg, både børne og voksen igangsatte, som alle bidrager til at komme omkring alle læreplanstemaer.

Med hensyn til hvordan vi følger op på børnenes udbytte, henvises til afsnittene dokumentation og evaluering.

6. Det fysiske og æstetiske børnemiljø

Det fysiske miljø bør invitere til leg, udforskning af omgivelserne og såvel fysisk aktivitet som fordybelse både inde og ude. Den fysiske indretning bør være fleksibel i forhold til at kunne bruges til varierende pædagogiske formål, men bør samtidig muliggøre en kontinuitet i længerevarende lege og andre aktiviteter.

Beskrivelse af, hvordan de fysiske rammer, inde som ude, understøtter målene for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes læring, som er fastsat inden for hvert af de seks læreplanstemaer (se målene [her](#)). Her beskrives både de generelle betragtninger vedrørende de pædagogiske læringsmiljøer for hele dagtilbuddet og de forskellige afdelingers særlige rammer, muligheder og evt. udfordringer.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan skaber vi rammer og indretning, der understøtter mulighederne for forskellige voksen- og børneinitierede aktiviteter, leg, fordybelse, fysisk udfoldelse mv.?
- Appellerer vores fysiske rammer i alle afdelinger til børnenes nysgerrighed og lyst til at udforske såvel inde som ude?
- Har vi regler, en organisering eller en kultur, der begrænser mulighederne for at bruge de fysiske rammer optimalt?
- ...

Hvordan får vi så det til at gå op i en højere enhed her i vores hus:

Børnehaven er funktionsopdelt.

Hvad er mulighederne her, eks krea hjørnet ved tegnebordet. Plads til byggeleg, dukkekrog, frisør, Lego, puslespil, fordybelse, tumleleg, rolleleg, alle rum er principielt tilgængelige (undtagen køkken, kontor, depoter og voksengarderobe)

Børnene kan bygge med stolene, flytte om og bruge inventaret i nye sammenhænge, i det omfang det er muligt. Vi forsøger at være åbne for børnenes ideer og sætte os ind i deres perspektiv. F.eks. ved at spørge ind, observere deres leg og være i dialog med børnene om hvad de laver og gå med i deres leg.

Der er ingen regler blot for reglens skyld. Meget kan diskuteres og forhandles mellem børn og voksne.

De observationer vi hver især gør os, forsøger vi at formidle videre til de andre, f.eks. på gangen, i pausestuen eller på møder.

I Puderummet er der plads til de mere grove motoriske udfoldelser. Her hoppes, danses og leges rollelege omkring hulebygning.

Vi har tilgængeligt udklædningstøj, som appellerer til børnenes behov for at afprøve andre roller og indgå i rollelege.

Legepladsen giver rum til fysisk udfoldelse og fordybelse. Her er der masser af plads til leg på børnenes præmisser, sanglege, fangelege og regellege. Desuden plads til grovmotoriske udfoldelser på cykler, gynger, hængekøjer og klatrereds kabler.

Vi er i øjeblikket i gang med at etablere flere legezoner på vores legeplads – dette skyldes at vi efter corona har rykket meget af hverdagen udenfor. Så vi er i gang med at arbejde på at forbedre vores legeplads – bl.a. vil vi etablere et "byggeplads" hjørne med plads til gravkøer, lastbiler osv. Der arbejdes også med at etablere en "off road" bane til løbicykler.

7. Børn i udsatte positioner

Dagtilbud af høj kvalitet med gode pædagogiske læringsmiljøer har stor betydning for alle børn, men særligt for børn i udsatte positioner. Børn kan være i udsatte positioner af vidt forskellige grunde, og det pædagogiske personale og andre fagprofessionelle har ansvar for med tidlig, rettidig indsats at identificere børn med behov for en særlig opmærksomhed. Samtidig skal der arbejdes med rummelige fællesskaber, hvor alle børn har en naturlig plads. Børn i udsatte positioner skal støttes, så de både udfordres tilpas og oplever mestring i det almene fællesskab og efter behov også i mindre gruppesammenhænge med et særligt fokus. Nogle gange skal legen støttes, guides og rammesættes, for at udsatte børn kan være med, og for at legen udvikler sig positivt for dem. Kvaliteten i interaktionen mellem barn og voksen er betydningsfuld for alle børn, men i særlig grad for børn i udsatte positioner.

Beskrivelse af, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter alle børns trivsel, læring, udvikling og dannelse, og hvordan der udvikles rummelige fællesskaber, som alle børn oplever at være en betydningsfuld del af.

Forslag til refleksions spørgsmål:

- Hvordan sikrer vi, at børn i udsatte positioner i vores dagtilbud har de pædagogiske, strukturelle og fysiske rammer, de har behov for?
- Hvordan arbejder vi konkret med børnefællesskaber i vores dagtilbud, så børn i udsatte positioner indgår som en betydningsfuld del?
- Hvordan tager den voksne ansvar for kvaliteten i interaktionen og relationen med det enkelte barn?
- ...

På samme måde som alle børn skal udfordres og støttes individuelt og forskelligt, skal også børn i udsatte positioner have den rette og individuelle støtte og udfordring.

Alle børn deltager i aktiviteter og fællesskabet, med det de kan og anerkendes derfor. Nogle har brug for ekstra guidning og voksenstøtte for at blive en integreret del af fællesskabet og opleve trivsel og læring. Udgangspunktet er, at det er den voksne som kan og skal gøre noget, evt. prøve nye tilgange og pædagogiske veje for, at barnet kommer i den gode udvikling. Altså en præcisering af at den voksne har ansvaret for relationen. Her kommer andre så ind med sparring og feedback. Igennem SLF er det noget vi som personalegruppe øver os i at blive bedre til.

Da vi er en forholdsvis lille personalegruppe og en mindre børnegruppe, er der et fint blik for børn, som har brug for en særlig indsats i kortere eller længere tid. Der hentes pædagogisk hjælp og sparring hos PPR eller specialpædagogisk team. Derudover har vi en uddannet sprogvejleder og motorikvejleder. De kommer også med deres sparring.

8. Forældresamarbejde

Et godt forældresamarbejde om børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse er af afgørende betydning. Forældrene skal derfor både inddrages aktivt i og have indflydelse på dagtilbuddets arbejde. Samarbejdet sker både i form af det formelle bestyrelsesarbejde/forældrerådsarbejde og samarbejdet i hverdagen på tværs af dagtilbud og hjem om det enkelte barn, og om skabelsen af inkluderende børnefællesskaber.

I det daglige forældresamarbejde indgår også vejledning af og sparring med forældrene om, hvordan de understøtter deres barns trivsel, læring, udvikling og dannelse. Det pædagogiske personale og forældrene afstemmer forventningerne til hinanden og samarbejdet, med afsæt i den enkelte families behov, og alle skal opleve, at de bliver set, hørt og har indflydelse.

Beskrivelse af, hvordan forældresamarbejdet faciliteres og rammesættes, både formelt og i hverdagen, så der samarbejdes om barnets og børnegruppens trivsel og læring på tværs af dagtilbud og hjem, baseret på den enkelte families behov. Beskrivelse af hvordan alle forældre inddrages og involveres aktivt som ressourcer for deres børns trivsel, læring og udvikling.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan samarbejder vi med forældrene om overgange?
- Hvilke muligheder for vejledning og sparring giver vi forældre i relation til børns trivsel, læring, udvikling og dannelse?
- Hvordan samarbejder vi med forældre om det enkelte barn og om skabelsen af inkluderende børnefællesskaber?
- ...

Inden barnet starter i børnehaven, laver vi aftaler med forældrene om hvordan opstarten skal foregå – ”hvad fungerer bedst for jer som forældre? For jeres barn? Og hvad er vores erfaringer med en god opstart”. Dialogen med forældrene prioriteres højt.

Der er rammesat 3 forældresamtaler i barnets børnehavetid. Den første efter ca. 1-3 mdr. en midtvejssamtale og en dialogsamtale inden skoleindskrivning. Alle samtaler forberedes og gennemføres efter et dialogskema. Den første med fokus på barnet overgang til børnehaven, hvad har forældrene brug for, hvordan kan vi støtte op om familien og barnet. Den næste forberedes af pædagoger og forældre ud fra et skema der hedder ”alle med”. Den tredje ud fra det dialoghjul som kommer omkring de 6 læreplanstemaer og barnets mestring deraf.

Fælles for alle samtaler er, at der ofte laves aftaler om, hvor vi har brug for at holde et fokus og hvad vi hver især kan gøre for barnets trivsel, læring og udvikling.

Ind imellem de her samtaler, kan både forældre og pædagoger forslå en ekstra samtale. Der er altid en åben dør fra vores side.

Den daglige snak på legepladsen ved aflevering og afhentning er også noget vi gerne vil have tid til.

Børnehaven er en selvejende institution og har derfor en bestyrelse. Bestyrelsen er et vigtigt bindeled mellem resten af forældregruppen og børnehaven/ledelsen. Alle forældre kan bede om at få punkter debatteret i bestyrelsen, referater lægges ud på aula.

9. Inddragelse af lokalsamfundet

Som led i arbejdet med den pædagogiske læreplan skal dagtilbuddet overveje, hvordan lokalsamfundet i form af fx skoler, biblioteker, museer, idrætstilbud og -faciliteter, plejehjem, erhvervsliv mv. kan inddrages med henblik på at styrke dagtilbuddets pædagogiske læringsmiljø.

Dagtilbuddet skal endvidere overveje om et samarbejde med fx ældre medborgere, skolebørn fra mellemtrinnet og udskolingen eller andre frivillige i lokalsamfundet, der ønsker at bidrage med en særlig viden eller interesse inden for eksempelvis natur, sport, musik, sundhed eller håndværk, kan bidrage til at styrke arbejdet med pædagogiske læringsmiljøer.

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet inddrager lokalsamfundet i arbejdet med etablering af pædagogiske læringsmiljøer for børn.

Beskrivelse af, hvordan dagtilbuddet, herunder bestyrelsen og forældre, inddrager lokalsamfundet i arbejdet med at etablere pædagogiske læringsmiljøer for børn og herved giver børnene kendskab til det samfund, de lever i, og de muligheder, det giver.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvilke ressourcer og mulige kontakter er til stede i vores lokalsamfund, og har vi kontakt hertil?
- Hvordan kan disse bruges og inddrages i at skabe eller understøtte pædagogiske læringsmiljøer?
- Hvordan kan dagtilbuddet i samarbejde med bestyrelsen åbne sine fysiske faciliteter til lokalområdets behov for herved at understøtte børns trivsel, læring, udvikling eller dannelse?
- ...

I børnehaven inddrager vi lokalområdet ved at vi bl.a. besøger biblioteket, kirken og Naturcenter Sølyst hvor vi deltager i nogle af de aktiviteter der tilbydes her. Derudover er vi flittige brugere af naturen omkring børnehaven, skoven, søen, området omkring skjoldhøjken og legepladser rundt omkring – vi tager på mange små udflugter i området.

Vi besøger ofte Engdalsskolen og låner deres ude område "Udkanten" og vores egen legeplads er åben og tilgængelig for lokalområdet uden for åbningstid. Især beboere i blokken, samt mødregrupper i området er flittige brugere af vores legeplads.

10. Sammenhæng med børnehaveklassen

Sammenhæng i børnenes liv betyder, at skolen bygger videre på et tydeligt børneperspektiv, der tager over, hvor dagtilbuddet slipper. Det skoleforberedende arbejde i dagtilbud handler især om, at der i børnenes sidste år i dagtilbud etableres pædagogiske læringsmiljøer, der understøtter børnenes sociale kompetencer og færdigheder som vedholdenhed og fordybelse. Derved forberedes de på at møde nye sociale og faglige sammenhænge med tro på egne evner, nysgerrighed og gå-på-mod. Det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbud skal også introducere til og give børnene mulighed for at udvikle faglige færdigheder i form af leg med bogstaver, tal, mønstre, former m.v.

Beskrivelse af sammenhængen mellem skole og dagtilbud og af, hvordan der i børnenes sidste år i dagtilbud etableres et pædagogisk læringsmiljø, der understøtter børnenes dannelsesparathed og skaber sammenhæng til børnehaveklassen.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan arbejder vi med læreplanstemaerne, så vi understøtter børnenes lyst til at lære og til at indgå i nye og kommende fællesskaber?
- Hvordan tager vi ansvar for en god overgang, fx ved at understøtte deres mod på nye udfordringer, deres evne til fordybelse, vedholdenhed og til at tage initiativ til at indgå i nye relationer?

- Hvordan tilrettelægger vi et gensidigt forpligtende samarbejde mellem dagtilbud og SFO/skole og forældre for meningsfulde overgange fra dagtilbud til skole og fritidstilbud?
- ...

I barnets sidste år i børnehave arbejder vi målrettet med forskellige aktiviteter for de kommende skolebørn. Her kan nævnes:

- tage imod et nyt barn som "modtageven" (empati, relationskompetence)
- deltage i førstehjælpskursus for børn (empati, fællesskab, ansvar)
- lave kæpheste – en længerevarende arbejdsproces med mange delopgaver (fordybelse, vedholdenhed)
- cykle rundt om Brabrand sø (samarbejde, vedholdenhed)
- overnatte i børnehaven (mod på nye udfordringer)

Og meget meget mere... Vi har fokus på at de store børn bliver tildelt opgaver og ansvar inden for nærmeste udviklingszone. Så de får en oplevelse af, at det vi om voksne præsenterer dem for, er noget de kan sige "ja" til, og have tillid til at de kan klare.

Målet er at børnene, når de starter i skole, har mod på at sige "ja" og kaste sig ud i alt det nye med forventning om at de nok skal klare det.

Vi samarbejder med Engdalsskolen om overgangen fra børnehave til skole, ved at vi besøger 0.kl. med børnene og deltager i en skoledag. Derudover afholder vi overleveringsmøde med skolen inden klassesdannelse og ligeledes afholdes overleveringsmøder for enkelte børn, når der er behov. Der deltager altid personale fra børnehaven i skolens møde for kommende 0.kl. forældre.

Vi tager på tur til skolegården i frikvarteret, så børnene kan møde de kendte børn der har gået i børnehaven. Og vi leger på udeområdet "Udkanten" som hører til skolen.

-

11. Ledelse

Ledelsen har ansvaret for, at personalet besidder viden og konkrete kompetencer til at kvalificere det pædagogiske læringsmiljø og til at inddrage forældrene. Ledelsen understøtter og kvalificerer faglige, pædagogiske refleksioner hos personalet via facilitering, sparring og løbende metodeudvikling med fokus på udvikling af de pædagogiske læringsmiljøer og på at skabe stærkere læringsfællesskaber. Den samlede ledelse understøtter dagtilbuddets åbenhed over for lokalsamfundet. Den pædagogiske leder organiserer arbejdet, så det understøtter personalets arbejde med den pædagogiske læreplan.

Beskrivelse af, hvad ledelsens opgave er, for at der leves op til de ministerielt fastsatte mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes læring inden for hvert af de seks læreplanstemaer. Beskrivelsen skal både rumme dagtilbuddets ledelse samt de individuelle forskelle, der måtte være afdelingerne imellem, samt børnegruppen i alderen 0-2 år og børnegruppen i alderen 3-6 år.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan sikrer og understøtter ledelsen, at den pædagogiske praksis ledes gennem den styrkede pædagogiske læreplan?
- Hvordan sikrer ledelsen en løbende udvikling af personalets viden og kompetencer?
- Hvordan understøtter organiseringen af dagligdagen, at der er mulighed for faglig refleksion over egen og fælles praksis?
- ...

Det ser sådan ud hos os:

Som selvejende institution er vi vores eget selvstændige dagtilbud – det betyder for personale og forældre at ledelsen er tæt på i dagligdagen.

Lederen deltager sammen med det faglige fyrtårn i Arbejdet med Stærkere Læringsfællesskaber. Herigennem oparbejdes der kompetencer og viden til arbejdet og evalueringen af læreplanen.

På personalemøder er der afsat tid til arbejdet med den pædagogiske praksis. Der udarbejdes halvårsplaner og der reflekteres og evalueres på det foregående. Nye ideer, evalueringer og tanker nedskrives, så de kan hentes, når der er brug for det.

Ca. hvert andet år afholder det pædagogiske personale en faglig dag. Her er der afsat tid til refleksion og sparring om det aktuelle arbejde eller der sættes nyt i gang.

I dagligdagen hentes faglig refleksion hos den relevante person. Det kan være sprogvejleder, motorikvejleder, støtteperson eller den som har været mest sammen med barnet/gruppen. Personalet har altid mulighed for at gå fra til at planlægge. Der er en kultur hvor der er forståelse for nødvendigheden deraf og at personalet selv planlægger hvornår der er behov. Ledelsen bakker op om det.

Personalet tilbydes kurser, eller finder selv relevante. Det er altid muligt at komme på kursus.

12. Pædagogisk personale

Det pædagogiske personale skal sammen skabe et pædagogisk læringsmiljø, hvor der er plads, tid og ro til at være barn. Det er hensigten, at legen og den legende tilgang til læring, barnets interesser, undren og nysgerrighed, samt det pædagogiske personales viden om at fremme læring og udvikling, er udgangspunktet for de læreprocesser, som barnet indgår i. For at kunne lykkes med dette er det centralt, at det pædagogiske personale i det interne arbejde både kan tage ledelse og give følgeskab.

Beskrivelse af, hvad det pædagogiske personales opgave er, for at der leves op til de ministerielt fastsatte mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes læring inden for hvert af de seks læreplanstemaer. Beskrivelsen skal både rumme dagtilbuddet generelt samt de individuelle forskelle, der måtte være afdelingerne imellem, samt børnegruppen i alderen 0-2 år og børnegruppen i alderen 3-6 år.

Forslag til refleksions spørgsmål:

- Hvordan organiserer det pædagogiske personale arbejdet, så vores fokus er på børnenes individuelle behov for støtte, guidning og udfordring i deres leg og aktiviteter?
- Hvordan støtter det pædagogiske personale hinanden i at være gode rollemodeller, der bekræfter og inspirerer børnenes kreativitet, nysgerrighed og eksperimenterende leg?
- Hvad kræver det af den enkelte, når der skal være en intenderet pædagogisk tilgang til børnene over hele arbejdsdagen i såvel børne- som vokseninitierede aktiviteter?
- ...

Her henvises til det, som er skrevet under flere andre punkter. Det fremgår der, hvis man læser efter.

Til den del om, at der skal være en pædagogisk tilgang hele dagen i alle aktiviteter, det har været på den måde i mange år i vores børnehave. Det ligger vist også i det at være pædagog.

Vi arbejder dog vedholdende på at udvikle vores faglige kompetencer. I huset er der en uddannet sprogvejleder og motorikvejleder. Vi er et erfarent personale med mange års praksis bag os.

I vores personalesammensætning har vi prioriteret at have en høj andel af uddannede pædagoger. Dette betyder færre personaletimer – men højere kvalitet!

13. Dokumentation og refleksionspraksis

Ledelsen har ansvar for, at det pædagogiske personale løbende forholder sig refleksivt til, hvordan de pædagogiske læringsmiljøer understøtter børnegruppens trivsel, læring, udvikling og dannelse. Det kan fx ske ved, at praksis fastholdes gennem pædagogisk dokumentation, der danner grundlag for analyse, og systematisk refleksion og justering af praksis.

Professionel dømmekraft og en systematisk faglig og kritisk refleksion over egen og fælles praksis er et vigtigt grundlag for lokalt at udvikle dagtilbud af høj kvalitet. Refleksionen forudsætter, at man er nysgerrig og undersøgende på hinandens praksis, søger sparring og tilbyder hjælp. Samtidig skal man turde udfordre hinandens vaner og rutiner og gøre det naturligt at dele viden og ideer til nye løsninger på tværs. Med afsæt i refleksionen og en stærk feedbackkultur skabes der i dagtilbuddet, afdelingen og i den enkelte gruppe stærkere læringsfællesskaber. Derved opbygges og udvikles både den professionelle kapacitet og dømmekraft.

Dokumentationen kan både være kvantitative og kvalitative data. Dokumentation til udvikling af de pædagogiske læringsmiljøer kan være personalets beskrivelser, iagttagelser eller videooptagelser af den pædagogiske praksis. Dokumentation af børnenes udbytte kan eksempelvis være børnenes egne produktioner, meninger, udtryk for trivsel, hvad de er optagede af og forældrenes informationer, holdninger og tilfredshed. Dokumentation er også det pædagogiske personales erfaringer, viden fra observation af børnenes leg og fortællinger fra praksis. Sidst men ikke mindst er data også viden baseret på forskning, resultater af evidensbaserede undersøgelser, socioøkonomi, vurderingsredskaber til fx sprog og robusthed mv. Der skal være balance mellem de ressourcer, der bruges på at dokumentere på den ene side og det udbytte, som det pædagogiske personale får, på den anden side.

Den pædagogiske dokumentation og refleksionspraksis vil tage afsæt i de bærende principper for Stærkere Læringsfællesskaber.

Beskrivelse af, hvordan der skabes en feedbackkultur, hvor der løbende dokumenteres og reflekteres over sammenhængen mellem de pædagogiske læringsmiljøer og børnenes trivsel, læring udvikling og dannelse, så der sker en videreudvikling og kvalificering af egen og fælles praksis.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan skaber vi en feedbackkultur, så refleksion over egen og fælles praksis bliver en naturlig del af hverdagen?
- Hvilke data er meningsfulde for os at indsamle og tage udgangspunkt i, når vi skal reflektere over vores daglige pædagogiske arbejde og børnenes udbytte heraf?
- Hvordan involverer vi børnene i den løbende refleksion og dokumentation?
- ...

Igennem arbejdet med SLF har vi fået nogle redskaber til at arbejde med feedback og refleksion. Der arbejdes vedholdende med at udvikle på det arbejde. Foreløbig er vi der hvor forskellig dokumentation tages i anvendelse og det sammen med de faglige refleksioner er med til at kvalificere praksis. Dokumentation i form af børns egne produktioner, observationer af børns leg, praksisfortællinger og nyere forskning går ofte hånd i hånd, som baggrund for faglige refleksioner. Faglig viden fra sprogvejleder og motorikvejleder har også betydning for udviklingen af læringsmiljøerne. Derudover arbejder vi med at indfange børnenes egne meninger og holdninger. Her benytter vi et spørgeskema fra DCUM. Her bliver børnene spurgt om deres mening om børnemiljøet, lige fra om de har legekammerater til om de bliver hjulpet af de voksne til hvordan de synes der ser ud i børnehaven. Det er et redskab til at få børnenes perspektiv inddraget.

Derudover anvender vi forskellige dataopsamlinger som udspringer af det aktuelle behov. Det kan være systematisk opsamling af hvem børnene leger med (hvis vi har haft fokus på om børnene havde venner og var der nogen som faldt udenfor) til forskellig data fra brætspilsuge.

Som dokumentation for forældrene anvendes i stort omfang billeder på aula.

14. Evaluering

Udover at etablere en evalueringskultur i dagtilbuddet er dagtilbudslederen også ansvarlig for, at arbejdet med den pædagogiske læreplan evalueres mindst hvert andet år med henblik på at udvikle arbejdet. Evalueringen skal tage udgangspunkt i de pædagogiske mål for de seks læreplanstemaer og skal beskrive sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddet og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Evalueringen skal offentliggøres.

Evalueringen baseres på den indsamlede dokumentation, herunder den løbende pædagogiske dokumentation og de systematiske refleksioner, der foregår i det enkelte læringsfælleskab blandt ledere og pædagogisk personale.

Beskrivelse af, hvordan vi vil evaluere sammenhængen mellem de pædagogiske læringsmiljøer og børnenes trivsel, læring udvikling og dannelse, med henblik på udvikling og kvalificering af dagtilbuddets praksis.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvilke oplysninger og dokumentation har vi brug for, for at kunne vurdere sammenhængen mellem de pædagogiske læringsmiljøer og børnenes udbytte?
- Hvordan organiserer vi indsamling af netop den relevante dokumentation, der kan øge de voksnes viden om, hvad der virker for børnene?
- Hvordan kan vi skabe en stærk evalueringskultur med videndeling på tværs af afdelingerne, der medfører bedre læringsmiljøer for børnene?
- ...

Ledelsen har i samarbejde med det faglige fyrtårn ansvaret for at der foregår en evaluering af den pædagogiske hverdag, specielt omkring læreplanstemaerne.

Vi har forskelligt data til vurdering/evaluering af de enkelte børns status, udvikling og progression. Herunder Dialoghjulet, Alle Med, sprogvurderinger, forældresamtaler.

Spørgeskemaer som Relationsskema, venskabskema og trivselsundersøgelse blandt børnene, kan være med til at få øje på, om de læringsmiljøer vi tilbyder, rent faktisk giver børnene det optimale udbytte. Dette materiale suppleres med observationer, praksisfortællinger, foto, video. På den måde kan personalet måske få øje på hvad der virker/ikke virker.

Hvis vi har specielle fokusområder kan det være relevant at igangsætte en særskilt dataindsamling. F.eks. ved brætspilsugen noteres hvem der spiller hvad og hvordan de enkelte børn lykkes med det. Ved et særligt fokus på dialogen mellem voksen-barn lavede vi en simpel optælling af "5 ture i dialogen". Som eksemplerne viser er det forskelligt hvilken data vi har brug for, for at få se om vi når målet.

Ikke alt bliver fremlagt i en evaluering, der vil være nedslag som viser om vi er på vej.

